

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

SIRDARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASI RIVOJLANISHINING TASHKILIIY-IQTISODIY DETERMINANTLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI

YO'LDOSHEV SHUXRATMIRZA TURSUNBOY O'G'LI

Qarshi davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: yoldoshev40@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishining tashkiliy-iqtisodiy determinantlari va ularning samaradorlikka ta'siri o'rganilgan. Tadqiqotda xizmatlar sohasi rivojlanishiga ta'sir etuvchi investitsiyalar, tadbirkorlik faolligi, aholi daromadlari, infratuzilma, bandlik va raqamlashtirish kabi asosiy omillar tahlil qilingan. Shuningdek, hududda xizmatlar sohasining mavjud holati, rivojlanish imkoniyatlari va asosiy muammolari baholanib, uning samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari asoslangan. Tadqiqot natijalari asosida xizmatlar infratuzilmasini takomillashtirish, investitsiyalarni faol jalb qilish, zamonaviy raqamli xizmatlarni kengaytirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va malakali kadrlar salohiyatini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xizmatlar sohasi, Sirdaryo viloyati, tashkiliy-iqtisodiy determinantlar, samaradorlik, investitsiya, tadbirkorlik, infratuzilma, raqamlashtirish, bandlik, hududiy rivojlanish.

Аннотация. В тезисе исследуются организационно-экономические детерминанты развития сферы услуг в Сырдарьинской области и определяются направления повышения её эффективности. Проанализированы основные факторы, влияющие на развитие сферы услуг, включая инвестиции, предпринимательскую активность, доходы

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

населения, инфраструктуру, занятость и цифровизацию. Также оценены современное состояние, потенциальные возможности и основные проблемы развития сферы услуг в регионе. На основе полученных результатов обоснованы приоритетные направления повышения эффективности сектора, предусматривающие модернизацию инфраструктуры, активизацию привлечения инвестиций, расширение цифровых услуг, поддержку предпринимательства и развитие человеческого капитала. Предлагаемые меры направлены на повышение конкурентоспособности сферы услуг, расширение занятости и усиление её вклада в устойчивое региональное экономическое развитие.

Ключевые слова: *сфера услуг, Сырдарьинская область, организационно-экономические детерминанты, эффективность, инвестиции, предпринимательство, инфраструктура, цифровизация, занятость, региональное развитие.*

Abstract. *This thesis examines the organizational and economic determinants of services sector development in Syrdarya Region and identifies directions for improving its efficiency. The study analyzes key factors influencing the development of services, including investment, entrepreneurial activity, household income, infrastructure, employment, and digitalization. The current state, development opportunities, and major constraints of the services sector in the region are also assessed. Based on the findings, priority directions for improving sectoral efficiency are substantiated, with particular attention to infrastructure modernization, investment attraction, expansion of digital services, support for entrepreneurship, and development of human capital. The proposed measures are aimed at strengthening the competitiveness of the services sector, expanding employment opportunities, and increasing its contribution to sustainable regional economic development.*

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Keywords: *services sector, Syrdarya Region, organizational and economic determinants, efficiency, investment, entrepreneurship, infrastructure, digitalization, employment, regional development.*

Kirish. Xizmatlar sohasi zamonaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim tarkibiy qismlardan biri hisoblanadi. Mazkur sohaning rivojlanishi yalpi hududiy mahsulot hajmining ortishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi, aholi daromadlarining ko'payishi hamda hududiy iqtisodiyotning diversifikatsiyalashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, iqtisodiyotda raqamli texnologiyalar, innovatsion xizmatlar va yangi biznes modellarining kengayib borishi xizmatlar sektorining iqtisodiy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Shu sababli hududlarda xizmatlar sohasi rivojlanishining tashkiliy-iqtisodiy omillarini aniqlash va mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish muhim ilmiy-amaliy masala hisoblanadi. Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi iqtisodiy faoliyatning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishi hududning ishlab chiqarish salohiyati, aholi soni va daromadlari, investitsiya faolligi, tadbirkorlik muhiti, infratuzilma va mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi bilan chambarchas bog'liq. Shu bilan birga, hududning tuman va shaharlari o'rtasida iqtisodiy salohiyat, bozor sig'imi, infratuzilma va tadbirkorlik faolligi bo'yicha mavjud farqlar xizmatlar sohasi rivojlanishida ham turlicha natijalarni shakllantirmoqda. Mazkur holat xizmatlar sohasini hududlarning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi. Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirishda uning tashkiliy-iqtisodiy determinantlarini aniqlash alohida ahamiyatga ega. Investitsiyalar hajmi, faol tadbirkorlik subyektlari soni, aholi daromadlari, bandlik, infratuzilma bilan ta'minlanganlik va raqamlashtirish darajasi xizmatlar bozorining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu omillarning o'zaro uyg'unligi xizmatlar ko'rsatish hajmi, sifati va raqobatbardoshligining oshishiga xizmat qiladi.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Bugungi sharoitda xizmatlar sohasini rivojlantirishning an'anaviy yondashuvlari bilan bir qatorda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, elektron tijorat va moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, zamonaviy logistika va servis infratuzilmasini shakllantirish, xizmat ko'rsatuvchi korxonalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash hamda malakali kadrlar tayyorlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan xizmatlar sohasining samaradorligini oshirish faqat xizmatlar hajmini ko'paytirish bilan emas, balki uning tarkibiy, texnologik va tashkiliy sifatini yaxshilash bilan ham bog'liq. Tadqiqotning dolzarbligi Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishining mavjud tashkiliy-iqtisodiy sharoitlarini baholash, unga ta'sir qiluvchi determinantlarni aniqlash va ularning samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi. Bunda hududiy xususiyatlarni hisobga olish, xizmatlar infratuzilmasini takomillashtirish, investitsiyalarni jalb qilish va tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish muhim yo'nalishlar sifatida qaraladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishining tashkiliy-iqtisodiy determinantlarini aniqlash hamda ularning ta'sirini baholash asosida soha samaradorligini oshirishning ilmiy-amaliy yo'nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun xizmatlar sohasining rivojlanish holatini tahlil qilish, asosiy determinantlarni aniqlash, mavjud muammolarni baholash va xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan takliflarni shakllantirish vazifalari belgilangan. Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundan iboratki, ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalar Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi infratuzilmasini rivojlantirish, investitsiyalarni ustuvor yo'nalishlarga yo'naltirish, tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish, raqamli xizmatlarni rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qilishi mumkin. Natijada xizmatlar sohasining hududiy iqtisodiyotdagi o'rni va samaradorligini oshirish uchun yanada qulay tashkiliy-iqtisodiy sharoitlar shakllantiriladi.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Asosiy qism. Xizmatlar sohasi hududiy iqtisodiyotning tarkibiy tuzilmasini diversifikatsiya qilish, aholi bandligini ta'minlash va iste'mol talabini qondirishda muhim o'rin tutadi. Sirdaryo viloyatida mazkur sohaning rivojlanishi hududning demografik tarkibi, aholi daromadlari, tadbirkorlik faolligi, investitsiya jarayonlari, transport va kommunikatsiya infratuzilmasi hamda raqamli texnologiyalarning joriy etilish darajasiga bog'liq. Shu sababli xizmatlar sohasi rivojlanishini alohida omillar kesimida emas, balki ularning o'zaro bog'liqligi asosida baholash maqsadga muvofiq. Xizmatlar sohasi rivojlanishining tashkiliy-iqtisodiy determinantlarini shartli ravishda iqtisodiy, institutsional, infratuzilmaviy, ijtimoiy-demografik va texnologik guruhlariga ajratish mumkin. Iqtisodiy determinantlar tarkibiga investitsiyalar, aholi daromadlari, tadbirkorlik subyektlari soni va iste'mol talabi kiradi. Institutsional determinantlar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlik faoliyatini tartibga solish va raqobat muhitini shakllantirish bilan bog'liq. Infratuzilmaviy omillar transport, aloqa, savdo va logistika tarmoqlarining rivojlanganlik darajasini ifodalaydi. Texnologik omillar esa raqamlashtirish, elektron xizmatlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni qamrab oladi.

1-jadval.

Xizmatlar sohasi rivojlanishining asosiy determinantlari¹

Determinantlar	Asosiy omillar	Xizmatlar sohasiga ta'siri
		guruhi
Iqtisodiy	Investitsiyalar, aholi daromadlari, iste'mol talabi	Xizmatlarga talab va taklifni kengaytiradi
Tadbirkorlik	Faol korxonalar, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik	Xizmatlar bozorida raqobatni kuchaytiradi

¹ Muallif ishlanmasi

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Infratuzilmaviy	Transport, aloqa, internet, Xizmatlarni	hududlarga
	savdo-logistika tarmoqlari	yetkazish imkoniyatini oshiradi
Ijtimoiy-	Aholi soni, bandlik, Xizmatlar bozorining sig'imini	
demografik	urbanizatsiya	belgilaydi
Texnologik	Raqamlashtirish, elektron Xizmat ko'rsatish tezligi va	
	tijorat, onlayn xizmatlar	samaradorligini oshiradi
Institutsional	Davlat ko'magi, soliq va Xizmat ko'rsatuvchi subyektlar	
	kredit mexanizmlari	faoliyati uchun sharoit yaratadi

Jadvaldan ko'rinadiki, xizmatlar sohasi rivojlanishi ko'p omilli jarayon hisoblanadi. Mazkur determinantlarning birortasidagi ijobiy o'zgarish boshqa omillarning samaradorligini ham oshirishi mumkin. Masalan, investitsiyalarning ko'payishi xizmatlar infratuzilmasini rivojlantiradi, infratuzilmaning yaxshilanishi esa yangi tadbirkorlik subyektlarining bozorga kirishini osonlashtiradi. Natijada xizmatlar hajmi va aholi uchun xizmatlarning mavjudligi ortadi. Xizmatlar sektorining rivojlanishini ta'minlovchi asosiy iqtisodiy omillardan biri investitsiyalardir. Investitsiyalar xizmat ko'rsatish obyektlarini tashkil etish, mavjud infratuzilmani modernizatsiya qilish va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun zarur moliyaviy resurslarni shakllantiradi. Sirdaryo viloyatida investitsiyalarni xizmatlar sohasining savdo, transport-logistika, turizm, axborot-kommunikatsiya, moliyaviy va maishiy xizmatlar kabi yo'nalishlariga yo'naltirish hududiy iqtisodiy faollikni oshirish imkonini beradi. Investitsiyalarning samaradorligi faqat uning hajmi bilan emas, balki tarmoq va hududlar bo'yicha taqsimlanishi bilan ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, investitsiya resurslarini xizmatlar bozorida yuqori talabga ega va yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan yo'nalishlarga yo'naltirish muhimdir. Xizmatlar sohasi rivojlanishining yana bir muhim determinantini aholi daromadlari tashkil etadi. Daromadlar oshishi bilan aholining nafaqat zaruriy, balki qo'shimcha xizmatlarga bo'lgan talabi ham kengayadi. Ta'lim, tibbiyot,

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

transport, turizm, axborot-kommunikatsiya, moliyaviy va maishiy xizmatlarga bo'lgan talabning ortishi xizmat ko'rsatuvchi korxonalar sonining ko'payishiga turtki beradi. Shu bilan birga, hududlar o'rtasidagi daromadlar tafovuti xizmatlar iste'molining ham differensiallashuviga olib kelishi mumkin. Shu sababli xizmatlar sohasi rivojlanishini baholashda umumiy xizmatlar hajmi bilan bir qatorda aholi jon boshiga xizmatlar hajmi ko'rsatkichidan foydalanish maqsadga muvofiq. Xizmatlar sektorida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari alohida o'rin egallaydi. Ularning bozorga tez moslashishi, talab o'zgarishlariga operativ javob berishi va nisbatan kam kapital bilan faoliyat boshlashi xizmatlar bozorining kengayishiga yordam beradi. Ayniqsa, umumiy ovqatlanish, savdo, maishiy xizmat, transport, ta'lim, turizm va axborot xizmatlarida kichik biznes subyektlarining faolligi hududiy xizmatlar taklifini oshiradi. Shu jihatdan Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasini rivojlantirish siyosatida yangi tadbirkorlik subyektlarini tashkil etish bilan bir qatorda ularning moliyaviy barqarorligi va bozor faoliyatini saqlab qolish masalasiga ham e'tibor qaratish zarur. Raqamli texnologiyalar xizmatlar sektorining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini tubdan o'zgartirmoqda. Elektron to'lovlar, onlayn buyurtma, elektron savdo, masofaviy ta'lim, telekommunikatsiya va raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishi xizmat ko'rsatish jarayonlarini tezlashtirish bilan birga, xizmatlarning hududiy qamrovini ham kengaytiradi. Sirdaryo viloyatida raqamli xizmatlarni rivojlantirish ayniqsa chekka hududlar uchun muhim. Chunki raqamli platformalar orqali ayrim xizmatlarni jismoniy masofadan qat'i nazar ko'rsatish imkoniyati mavjud. Bu esa hududlar o'rtasidagi xizmatlardan foydalanish imkoniyatlaridagi tafovutni kamaytirishga yordam beradi. Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish uchun tashkiliy va iqtisodiy choralarni o'zaro bog'liq holda amalga oshirish zarur. Bunda birinchi navbatda hududlarning mavjud salohiyatini hisobga olgan holda xizmatlar ixtisoslashuvini shakllantirish lozim. Masalan, aholisi zich

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

hududlarda savdo, umumiy ovqatlanish va maishiy xizmatlarni kengaytirish, transport imkoniyatlari yuqori hududlarda logistika xizmatlarini rivojlantirish, raqamli infratuzilmasi yaxshi hududlarda esa IT va onlayn xizmatlarni kengaytirish mumkin.

Xulosa. Tadqiqot natijalari Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi hududiy iqtisodiy rivojlanish, aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni oshirish va iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi. Xizmatlar sektorining rivojlanishi investitsiyalar, aholi daromadlari, tadbirkorlik faolligi, infratuzilma, bandlik va raqamlashtirish kabi o'zaro bog'liq tashkiliy-iqtisodiy determinantlar ta'sirida shakllanadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sohasi samaradorligini faqat xizmatlar hajmining o'sishi orqali baholash yetarli emas. Xizmatlarning tarkibiy diversifikatsiyasi, hududiy qamrovi, ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati, mehnat unumdorligi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darajasi ham muhim mezon sifatida qaralishi lozim. Shu sababli Sirdaryo viloyatining tuman va shaharlarida mavjud iqtisodiy salohiyatdan kelib chiqib, xizmatlar rivojlanishining differensial modelini shakllantirish maqsadga muvofiq. Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirishning eng muhim yo'nalishlaridan biri investitsiya faolligini kuchaytirish hisoblanadi. Investitsiyalarni savdo, transport-logistika, axborot-kommunikatsiya, moliyaviy, turizm, maishiy va boshqa istiqbolli xizmat tarmoqlariga yo'naltirish xizmatlar infratuzilmasini modernizatsiya qilish hamda yangi xizmat ko'rsatish obyektlarini tashkil etish imkonini beradi. Bunda investitsiya resurslarini hududlar va tarmoqlar kesimida oqilona taqsimlash alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash xizmatlar bozorining raqobatbardoshligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Tadbirkorlik subyektlariga moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, kredit va subsidiya mexanizmlarini takomillashtirish, ma'muriy to'siqlarni

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

kamaytirish hamda maslahat xizmatlarini rivojlantirish yangi xizmat turlarining shakllanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, raqamlashtirish xizmatlar sohasi rivojlanishining strategik yoʻnalishlaridan biri sifatida belgilanishi lozim. Elektron tijorat, raqamli toʻlovlar, onlayn xizmatlar, elektron bron qilish tizimlari va boshqa raqamli platformalarni keng joriy etish xizmat koʻrsatish xarajatlarini kamaytirib, xizmatlarning hududiy qamrovini kengaytiradi. Ayniqsa, chekka hududlarda raqamli xizmatlarni rivojlantirish hududlar oʻrtasidagi tafovutlarni qisqartirish imkonini beradi. Bundan tashqari, xizmatlar sohasi uchun malakali kadrlar tayyorlash va inson kapitalini rivojlantirish masalasiga ustuvor ahamiyat berish zarur. Zamonaviy xizmatlar bozorida professional, raqamli va boshqaruv kompetensiyalariga ega mutaxassislarga boʻlgan talab ortib borayotganligi sababli taʼlim dasturlarini hududiy mehnat bozori ehtiyojlari bilan uygʻunlashtirish muhimdir. Umuman olganda, Sirdaryo viloyatida xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish investitsiya, tadbirkorlik, infratuzilma, raqamlashtirish va inson kapitalini yagona tashkiliy-iqtisodiy mexanizm doirasida uygʻunlashtirish asosida amalga oshirilishi lozim. Mazkur yondashuv xizmatlar bozorining raqobatbardoshligini oshirish, hududiy tafovutlarni kamaytirish, yangi ish oʻrinlarini yaratish va aholi farovonligini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishi Sirdaryo viloyatining umumiy iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish va hududiy iqtisodiy oʻsishning yangi manbalarini shakllantirish uchun muhim asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD. Rethinking Regional Development Policies. — Paris: OECD Publishing, 2019.
2. OECD. OECD Regional Outlook 2023: The Future of Regional Development and Well-being. — Paris: OECD Publishing, 2023.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

3. Rakhimov A.N., Makhmatkulov G.Kh., Rakhimov A.M. Construction of Econometric Models of Development of Services for the Population in the Region and Forecasting Them. — The American Journal of Applied Sciences, 2021.
4. World Bank. At Your Service? The Promise of Services-led Growth in Uzbekistan. — Washington, DC: World Bank.
5. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Main Indicators of the Service Sector in the Republic of Uzbekistan. — Tashkent, 2025.
6. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Volume of Market Services Provided by Main Types of Economic Activity in the Syrdarya Region (Annual). — SIAT Statistical Database, 2010–2025.
7. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Dynamics of the Volume of Services in the Syrdarya Region. — Tashkent, 2021.
8. OECD. Rethinking Regional Development Policies: OECD Regional Outlook 2019. — Paris: OECD Publishing, 2019.
9. Borotov Sh.J. The Digital Economy and Its Impact on the Labour Market and Employment in the Regions of Uzbekistan: Panel Data Analysis. — Green Economy and Development, 2026.
10. Buriyev Sh.A. Models and Criteria for the Development of the Service Sector in Regions. — The Innovation Economy, 2026, Vol. 4, No. 4.